

Samråd om färdplan och konsekvensanalys avseende den uppdaterade TEN-T-förordningen

Länsplaneupprättare och kollektivtrafikmyndigheter i Stockholms, Uppsala, Västmanlands, Örebro, Sörmlands, Östergötlands och Gotlands län som samarbetar i En Bättre Sits lämnar genom Mälardalsrådet här ett gemensamt svar till EU-kommissionens färdplan och konsekvensanalys avseende den uppdaterade TEN-T-förordningen. Samrådsvaret bygger vidare på vad länen tidigare yttrat avseende den stor-regionala samsynen om prioriteringarna för Stockholm-Mälardalsregionens transportinfrastruktur.

Stockholm-Mälardalsregionen i det europeiska transportsystemet

Stockholm-Mälardalsregionen växer och blir allt viktigare för hela Sveriges utveckling och internationella konkurrenskraft. Genom sin placering i centrala Skandinavien har regionen en viktig funktion i det transeuropeiska transportinfrastruktursystemet (Trans-European Transport Network, TEN-T). Den av EU-kommissionen utpekade ScanMed-korridoren i TEN-T, The Scandinavian-Mediterranean Core Network Corridor, löper genom regionen från Östersjön i öster och vidare i sydvästlig riktning via Örebro respektive Östergötland.

I Stockholm-Mälardalsregionen bor 4,3 miljoner människor som tillsammans bidrar till 49 procent av Sveriges BNP. Befolkningen bedöms öka med nästan 1,5 miljoner invånare till 2050. Regionen utgör Sveriges största konsumentmarknad, med en omfattande varuproduktion och stora transit-flöden av gods. Varor för över 50 miljarder euro exporteras från regionen varje år. Till det kommer de stora exportvärden som passerar regionen som transitgods längs ScanMed-korridoren varje år. Varutransporterna har ökat under de senaste decennierna, framförallt de långväga lastbilstransporterna och utrikes sjötransporter. EU-kommissionen räknar med att gods-transporterna inom EU kommer att öka med 80 procent mellan 2005 och 2050 och att person-trafiken samtidigt ökar med 50 procent. (Transport 2050: The major challenges, the key measures, MEMO/11/197)

Tillförlitliga och effektiva transporter till och från Stockholm-Mälardalsregionen är avgörande för såväl regionens som Sveriges och anslutande europeiska regioners konkurrenskraft. Stockholm-Mälardalsregionen är ett viktigt skandinaviskt skärningsområde med transportflöden i samtliga väderstreck. Järnvägs- och terminalverksamheten i Hallsberg är en utpekad nod i TEN-T och utgör en viktig funktion för överflyttning av gods från väg till järnväg. I Hallsberg finns Nordens största rangerbangård där mer än 500 000 tågvaror rangeras varje år samt omfattande godshantering vid Hallsbergsterminalen. I regionen ligger Arlanda, Sveriges viktigaste internationella flygplats, med över 180 destinationer och 26 miljoner passagerare per år. Även den internationella färjetrafiken spelar stor roll för regionen, framför allt i förbindelserna med Finland, Baltikum och Polen. 12 miljoner passagerare och 9 miljoner ton gods passerar Stockholms hamnar varje år. Två tredjedelar av alla resor till/från Sverige passerar Stockholm-Mälardalsregionen.

Gemensam målsättning för hållbar tillväxt

För att nå klimatmålen 2050 krävs en kombination av flera faktorer, exempelvis minskat bilresande, ökat kollektivresande, en mer utvecklad samhällsplanering, teknikutveckling samt en effektivare användning av transportsystemet. Men det krävs också att fossila bränslen ersätts av förnyelsebara bränslen, att resurshållning eftersträvas samt att den mest energieffektiva tekniken premieras. Utveckling av stomtrafik och kollektivtrafik bör

prioriteras på järnväg av miljö- och kapacitetsskäl. För att långväga godstransporter ska kunna överföras från väg till järnväg och sjöfart krävs en effektivare kombitrafik med fungerande anslutningar samt en ökad kapacitet på järnvägar.

Åtgärder krävs inom teknik, lagstiftning och planering, men även ändrade resvanor och ett mer transportsnålt samhälle. Vi anser att områden som beteendeförändring för minskat bilresande, ökat kollektivtrafikresande, cykling samt ökat fokus på kombinerad mobilitet med överflyttning av gods till järnväg och sjöfart särskilt ska beaktas. Bebyggelsestrukturens och transportsystemets utveckling är central för att nå ett transporteffektivt samhälle. Utvecklingen behöver ses ur ett helhetsperspektiv.

Pågående TEN-T revidering samt problemområden och policyförändringar

Sedan en tid tillbaka står TEN-T under revidering. Mälardalsrådets En Bättre Sits lämnade den 9 juli 2019 ett samrådssvar avseende utvecklingen av TEN-T. Som ett led i revideringen av den nuvarande förordningen för TEN-T har kommissionen publicerat en konsekvensbedömning som utvärderar olika möjliga inriktningar och åtgärder för den framtida förordningen.

Kommissionen har föreslagit en utvidgning av ScanMed-korridoren till mellersta och norra Sverige. En förlängning av ScanMed-korridoren enligt Kommissionens och den svenska regeringens förslag skulle medföra värden till regionen, då detta skulle markera Örebro, respektive Stockholm, som delar i, snarare än ändpunkter i, den europeiska handelskontexten. Diskussionen omfattar även en syd-nordlig länk från Östergötland norrut via Örebro till Sandviken (Mjölby-Storvik). En passage vid sidan av Stockholm skulle minska trafikbelastningen i de östra delarna av Stockholm-Mälardalenregionen.

Den nordiska triangelns norra ben (Oslo-Stockholm) sammanbinder två av de nordiska huvudstäderna och var en av de utpekade sträckorna i TEN-T-perioden 2007-2013. Däremot var sträckan inte ett prioriterat stråk i programperioden 2014-2020. Stråket Oslo-Stockholm – med den viktiga trafiken på Svealandsbanan och Mälardalenregionen – har stor betydelse för befolkningen, näringslivet och de högre lärosätena längs med stråket och bör inkluderas i ScanMed-korridoren.

Stockholm-Mälardalenregionen ser positivt på den konsekvensbedömning som gjorts av EU-kommissionen. I konsekvensbedömningen läggs stor vikt vid tre problemområden som hämmar utvecklingen av det transeuropeiska transportnätet och dess mål att minska klimat- och miljöpåverkan från transportsektorn. Dessa är: otillräcklig effektivitet av TEN-T, bristen på beredskap för den digitala övergången samt otillräcklig anpassning i TEN-T nätverket för att möta oförutsedda händelser som exempelvis säkerhetsshot eller väder och naturkatastrofer.

Problemområde 1: Bristande effektivitet i TEN-T

Mälardalsrådet delar problembilden och ser behovet av en gemensam målsättning om hög tillgänglighet till alternativa drivmedel längs med TEN-T. Bristerna i dessa avseenden påverkar och hämmar marknadens nyttjande av fordon med noll eller mycket låga utsläpp. Stockholm-Mälardalenregionen välkomnar EU-kommissionens förslag till policyändring för att säkerställa en kontinuerlig täckning av alternativa bränslen och ett ökat nyttjande av biobränslen och elladdning längs med TEN-T stråken. Vi vill utöver det tillägga att biobränslen bör inkluderas i denna skrivning för att inkludera en bredare mångfald av hållbara bränslen och drivmedel.

Hög nationell och internationell tillgänglighet förutsätter att infrastrukturutvecklingen på nationell och europeisk nivå samspelar med de storregionala förutsättningarna och ambitionen i Stockholm-Mälardalenregionen. Med olika standarder och kvaliteter på räls och vägar genereras höga utsläpp genom effektivitetsförluster. Stockholm-Mälardalenregionen instämmer i EU-kommissionens förslag att anpassning av kvalitetsnivåerna i TEN-T-infrastrukturen bör ske för att på så sätt öka effektivitet och bidra till minskning av klimatutsläppen.

Det behöver finnas smidiga övergångar mellan flyg, fjärr-/snabbtåg, regiontåg samt övrig lokal kollektivtrafik. Därtill behövs tillräcklig kapacitet för att öka järnvägens konkurrenskraft, för transittrafik samt för att underlätta utvecklandet av ett hållbart transportsystem. I detta ligger även en realisering av det transeuropeiska stornätet (TEN-T) inom de beslutade tidsramarna samt anpassning till ”havets motorvägar”, dvs. sjötransporterna såväl inom som utanför regionen, inklusive Mälarsjöfarten. Vidare bör även samordningen mellan stornätskorridorerna och järnvägs-godskorridorerna (Rail Freight Corridors, RFC) förstärkas.

Stockholm-Mälardalenregionen ser positivt på de europeiska finansieringsinstrumenten för en bättre transportinfrastruktur i unionen. Investeringar i transportinfrastruktur på EU-nivå är mycket värdefulla för en hållbar utveckling och för att stärka konkurrenskraften i Stockholm-Mälardalenregionen, Sverige och Europa och bör fortsatt prioriteras. Det är av stor vikt att EU:s program och fonder för infrastruktur har fortsatt fokus på långsiktighet och strategisk planering för god funktionalitet i det transeuropeiska infrastrukturens systemet.

Mälardalsrådets En Bättre Sats-samarbete ser ett stort värde i den europeiska transportpolitiken och i den systematik med stornätskorridorer som har etablerats. Korridorerna fungerar både som ett stöd och en utgångspunkt i planeringen på lands- och länsnivå och knyter samman regioner och handelsnoder mellan medlemsstaterna. Modellen med ansvariga korridorssamordnare och korridorsvisa sammanträden med inbjudna representanter från parterna längs korridoren är framgångsrik.

En samlande europapolitisk nivå är viktig för att nå Parisavtalets- och unionens mål om smartare och mer hållbara transporter för ett konkurrenskraftigt och resurseffektivt transportsystem i hela Europa. Insatser bör göras där nyttan är som störst med tanke på det begränsade budgetutrymmet.

Vid sidan av det uppenbara syftet att gynna gränsöverskridande projekt bör TEN-T inriktas mot innovativa transportlösningar, multimodala transportkedjor och att gynna de prioriterade moderna och stråken i det europeiska transportsystemet. Genomförandet av gemensamma standarder i hela TEN-T-nätet både gynnar planeringen av infrastrukturens systemet och skapar förutsägbarhet för trafikeringen.

Vi välkomnar att Kommissionen i konsekvensbedömningen uppmärksammar vikten av att ta större hänsyn till hållbarhetsdimensionen i genomförandet av det europeiska transportnätet. Vi anser vidare att de samhällsekonomiska beräkningarna vid infrastrukturplaneringen bör lägga större vikt vid klimatmässiga mervärden.

Problemområde 2: Brister i övergången till den digitala transportinfrastrukturen

I det andra problemområdet lägger EU-kommissionen stor vikt gällande digitalisering av TEN-T infrastrukturen. Tidigare har fokus främst varit på den traditionella infrastrukturen. Genom att ta större hänsyn till digitaliseringens potential med exempelvis automatisering och framväxten av nya transportmedel, gynnas fler innovativa, effektiva och hållbara transportlösningar, till nytta för både gods och persontrafiken. Mälardalsrådet delar bilden av

att utvecklingen går mot en ökad automation i transportsystemet. Samtidigt måste övergången till gemensamma system som ERTMS ske med eftertänksamhet i nära dialog med regionala och nationella företrädare. Utredningar visar att ERTMS riskerar att bli dyrare än beräknat och medföra ökade kostnader för trafikoperatörer och i förlängningen konsumenterna. Ökade kostnader för införandet av ERTMS får inte leda till minskade resandevolymer och negativa överflyttningseffekter där fler pendlare väljer bilden och gods går på lastbil. Detta skulle inte vara i linje med varken Kommissionens, Sveriges eller En Bättre Sits klimatmålsättningar.

Problemområde 3: Bristande resiliens i systemet

I det tredje problemområdet framhåller EU-kommissionen att det krävs en förbättrad beredskap av TEN-T infrastrukturen inom områden för att möta oförutsedda händelser som exempelvis säkerhetshot eller väder och naturkatastrofer. Genom att säkerställa en hög strukturell infrastrukturkvalitet enligt det som tidigare framhållits upprätthålls och garanteras en hög resiliens i systemet.

Policyalternativ och vägen framåt

I konsekvensbedömningen som EU-kommissionen publicerat presenteras tre policyalternativ för att svara upp mot de tre problemområdena. De tre alternativen är att utveckla infrastrukturen, stärka dess kvalitet samt att främja digitalisering och innovation inom TEN-T stråken. Stockholm-Mälardalsregionen anser att intentionen med TEN-T-förordningen endast kan nås om samtliga policyområden berörs av och behandlas i det fortsatta arbetet.

Fortsatt arbete för en förbättrad transportinfrastruktur

Tillförlitliga och klimateffektiva transporter i TEN-T-nätet är avgörande för såväl Stockholm-Mälardalsregionen som Sveriges konkurrenskraft och för uppfyllandet av regionala, nationella och internationella klimatåtaganden. Mälardalsrådets ambition är att fortsätta dialogen och stärka arbetet nationellt och med EU-nivån för att Stockholm-Mälardalsregionen ska bli en kraftfull del i det europeiska transportnätet. Mälardalsrådet bistår gärna med mer information om den storregionala samsynen om Stockholm-Mälardalsregionens transportinfrastruktur och prioriterade behov i regionen.